

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, Augustus' 29kén, 1839.

9. szám.

Tartalom: Statisticai adatok, (Erdővidék) 65.lap. A' nevelés, (Basa Mihály) 66. l. A' zsidó hölgyek Frankfurthban, (13.) 70. l.

Statisticai adatok

az erdélyi ev. reformatusok' népiskoláinak 1838-ik évi állapotjáról.

Az egyházi kerületek' nevei.	fi- os- ko- lák'	le- ány- os- lák'	öz- sze- sen.	segédok' tanítók' és szá- ma.	osko- laba- járható fiúk'	osko- laba- járható lány- kák'	öz- szesen.	osko- laba járt fiúk'	osko- laba járt lány- kák'	össze- sen.
	száma.	száma.	száma.	száma.	száma.	száma.	száma.	száma.	száma.	
1. Vajda húnnyadi e. ker. Zaránddal	18	1	19	19	235	163	398	129	69	198
2. Károly fejérvári e. k.	15	2	17	9	244	90	234	81	52	133
3. N. enyedi e. k., a' közvetlen püspöki igazgatás alatt levő n. enyedi ekkléziával *)	28	3	31	31	834	672	1506	387	155	542
4. Kolozs-kalotai e. k., a' püspöki igazgatás alatt levő kolozsvári ekkléziával együtt	37	6	43	41	793	617	1414	452	318	770
5. Dézsi e. k. a' püspöki igazgatás alatt levő dézsi ekkléziával együtt	16	2	16	15	285	228	513	118	73	191
6. Széki e. k.	31	3	34	32	842	750	1592	310	201	511
7. Sajói káptalan	12	1	13	18	338	303	641	184	167	351
8. Tekei káptalan	6	1	7	14	251	196	447	190	162	352
9. Görgényi egyházi kerület	35		35	33	597	502	1099	337	234	571
10. Marosszéki e. k., a' püspöki igazgatás alatt levő m. vásárhelyi ekkléziával együtt	76	2	78	71	1791	1379	3170	1044	487	1531
11. Küküllői e. k.	1	2	3	3	200	150	350	36	95	131
12. Sz. udvarhelyi e. k., a' püspöki igazgatás alatt levő sz. udvarhelyi ekkléziával együtt	38	3	41	41	548	412	960	254	163	417
13. Erdővidéki e. k.	52	1	53	51	1175	734	1909	1001	432	1433
14. Sepsí e. k., a' p. ig. alatt levő s. szentgyörgyi 's ilyefalvi ekkléziákkal együtt	15	3	18	18	534	407	941	332	236	568
15. Sz. udvarhelyi e. k., a' püspöki igazgatás alatt levő kézdi vásárhelyi ekkléziával együtt	35	5	40	40	767	578	1345	518	247	765
16. Orbai e. k.	3	2	5	5	119	64	183	77	39	116
17. Kézdi e. k., a' püspöki igazgatás alatt levő kézdi vásárhelyi ekkléziával együtt	12	4	16	16	552	411	963	326	187	518
18. Szebeni e. k., a' püspöki igazgatás alatt levő fogarasi ekkléziával együtt	14	3	17	17	439	291	730	272	129	411
19. Szilágyi e. k.	2	1	3	4	134	140	274	67	110	177
20. Szilágyi e. k.	10	6	16	16	73	90	163	62	82	144
21. Szilágyi e. k.	2	1	3	3	48	46	94	38	18	56
22. Szilágyi e. k.	53	10	63	71	2407	2103	4510	1302	819	2121
Egész összeség	515	64	579	580	13,369	10,845	24,214	7,649	4,723	12,372

*) Az ilyen ekkléziák nincsenek esperesti kormány alatt.

Hiteles kútfőkből közli

Erdővidék.

A' Nevelés.

(Vége.)

A' hol a' kormány az illy férfiak' fáradozásait hatósan gyámolítja, ott a' népképzés, 's azzal együtt az ország' jólléte érezhetőleg magasb fokon áll, mint a' hol felülről az oktatási és nevelési intézetek számba nem vétetve kevésbbé pártfogoltnak. Alig hihetni, ha a' tapasztalás nem kezeskednék, hogy a' célszerű képző intézetek kevés idő alatt minő jótékonyan hatottak ki egy egész nemzetre. Ezen nyilvános észrevétel ellenére is még itt, amott azon vélemény divatozik, hogy a' polgárzat' jólléte csak a' törvényhozáson alapúl; de erre nézve fontolóra kell venni azt, hogy a' polgárzat akárminő alakban is nagyon erőtlen mozgony lenne, ha azt a' nép' többségének belátása, jó akaratja és erényei meg nem mozdítják, mire nincs semmi figyelem fordítva ott, hol a' köznevelési ügy lesujtatva hever. Az emberiség' cselekvényei semmi törvényes kénytetésnek nincsenek alatta, ezek csak a' bölcs nevelő' ápolása alatt, vagy annak bevégezése után tenyésznek. Hol a' népszellem a' képző eszközök' hiánya miatt eltörpült, ott nagy 's nemes tettek' után többnyire hiában esengünk. Egy tudatlan, és miveltlen nép soha sem lehet szerencsés nép, bár tartsa valaki szerencsének, hogy ez nyilvános ostobaságból saját szerencsétlenségét nem látja.

A' népképzést serkentheti és állandósíthatja ugyan a' törvényhozás, de annak hiányát soha ki nem pótolhatja, annál inkább az ország' jóllétét meg nem alapíthatja. Jó iskolák 's képző intézetek nélkül minden polgárzat bizonytalan alapon ingadoz, mivel ezek nélkül a' nép' bölcs törvények iránti fogékonysága, és ezeket teljesíthető kész akaratja mindig hiányzani fog, mellyet semmi kényszerítés ki nem pótolhat.

A' köz jóllét a' népképzéssel szorosan ösze függ, 's azon polgárzat nem ismeri valódi érdekét, melly a' népképzésre semmi, vagy kevés ügyeletet fordít. Hol a' népszellem zsibbadoz, ott a' köz jónak hasztalan mozgonyyá kell átváltozni, ott a' tudatlanság' rémitő fajzatjai emelik föl fejüket az emberiség' virágzó mezejét elpusztítandók; ott minden szépnak és jónak érzései csirájokban megfojldnak, 's a' nemesebb emberi lényt bús halotti csend leplezi le, hogy az élet' éber álmát édelet nélkül átszenderegje. A' példák minden időbül intők és tanítók, figyeljünk hát ezekre. Tanúljuk meg, hogy a' célszerű nevelés fedezheti föl az emberi lélek' mélyen rejtett kincseit. Ez az a' banya, melly mennél mélyebben ásatik, annál bizonyosabb és állandóbb nyereséget ígér. A' ki ennek titkos ereit megnyítja, az a' világra ezer áldást áraszt. Ezt teszi minden okos nevelő.

Egy tanítónak tehát, ki fontos hivatala' kívánatának meg akar felelni, nevelési tervét nevédenyiei' vérmérsékletivel, tehetségeikkel, hajlandóságaikkal, körületekkel egyenes viszonyba kell állítani, 's a' mi fő dolog, tanításához példájával hívnek maradni. Az eszközök' és megkivántatók' ösze hasonlítása a' nevelésben lényeges dolog. A' közönséges szabályok nem mindenekre illenek. A' tanítási és nevelési rendszer légyen mindig saját tapasztalásunk' következménye. A' tanító' erénye a' legjobb oktatás, mivel minden gyermeknek sürge ösztöne az utánzás iránti vonzalom. A' tudás magára nem teszi a' bölcseséget. A' tanító nem adhat ugyan a' gyermeknek olly tehetségeket, mellyekkel az nem bír; de az érzésre és lélekre ható körületek' és tárgyak' helyes összekötése által a' szunyadozó tehetségeket kifejtheti. És ebben áll a' nevelés' szelleme. Mint a' sok és jó ízü gyümölcsök a' termékeny előfán, úgy mutatkoznak egy jó iskolában a' bölcs nevelő' kezei közt az ifjuság' reményvirágai a' tudás' és erkölcs' mezején

kinyilva. A' kit hivatala' szellemé elevenen elfoglalt, annak keblét benső tűz hevíti magas ügye iránt.

Minden társaság' jólléte csak a' polgárok' jobb képzésén alapúl. Csak miveletlen ember vonhatja ki magát gondolatlanúl a' bölcs rendelkezések alul; csak e' szegülhet ellent az ötet is befoglaló egyesület' javára adatott parancsoknak. A' nép' fejei illy meggyőződéstől vezéreltetve, már a' hajdon korban gondjaik' főtárgyának tették az ifjuság' képzését, 's idővel a' csalfa politica fordította el ezen nézetet. Valljon az áfrikai beduinok' példája által, kiket mi, felsőbb miveltséggel kevélykedők, vadaknak nevezünk, nem üdvesen megszegényítetünk-e? Bár melly alatt látszik is a' miveltség' azon fokā, mellyen ezen úgy nevezett vadak állnak: csak ugyan az ő gyermekeik nincsenek minden oktatás nélkül, melly talán természetesb mint sok európai iskolában. Nevezetes a' mit erről Zschokke elbeszélésének 1821beli octoberi füzetében, előad. A' beduinok' sátrai, így szól az elbeszélő, fél vagy egész körben vannak felütve és sövénynyel bekerítve. Közben valamivel magasabban áll a' vezér' sátra furcsa formában; nem messze ettől kettő üresen, az egyik az idegenek' elfogadására, a' más a' tanításra rendeltetve. Napviradtakor a' gyermekek a' tanuló sátorba mennek, ott egy könyörgést elmondandók, melly egy fatáblára van leírva póznán függve. Saját tanítójok van, ki őket arabul iratja, a' Koránból jeles mondásokat olvastat, 's azokat könyv nélkül tanítja. Az oktatás a' legnagyobb türelessel és szelidséggel történik, mivel a' pusztá' szabad gyermekei a' kényszerítést, vagy fenytést el nem tűrnék. A' kis tanítványok úgy becsülik és szeretik tanítójokat mint köz atyjokat. Mikor az oktatás elvégződik, minden gyermek köszön, 's tanítóját megcsókolja. Sok európai iskola millyen távol van a' beduinok' iskolájától! Basedow a' maga Philalethiájában azon aján-

latot tette, hogy 30 neveletlen gyermeket egy kertbe be kellene rekeszteni, azokat önkifejlődésükre bízni, nekik néma szolgálkat, még csak emberi köntössel sem birókat adni, 's aztán azt, a' mi ebből kijön, jegyzőkönyvbe írni. Minősök falusi iskoláink hasonlítanak egy illyen kerthez! millyen silány, sőt sok iskolában millyen elfordult az ifjuság' oktatása! Mint tenyészhetik ott az erkölcsi képződés, a' hol egy szenvedélyes tanító vad kitörés és gúny büntetés által a' hibázó gyermek' becsérzetét, a' szellemi élet' ezen csiráját megölni nem kétkedik? A' dicsvágy az a' teljes férfi emberség' kifejlesztésére, mi a' szelidebb életviszonyokra született néembernek a' szemérem; ebből fejlődnek ki az erkölcs' kedves virági, ha azt a' vallás tiszta önbecsüléssel neveli: ezt tehát a' gyermekben elég gondosan nemápolhatni. Vajha tehát a' polgárzat csak a' cselekedeteket, nem pedig az embereket becstelenné meg, azon kivül, a' hol a' becsülettel együtt az életet is elveszi, mivel a' becstelenség az emberiség' kitörlése. Ennél még sokkal vétkesebb a' gyermek' gyenge szívéből a' becsérzetet gúny büntetések által kiirtani, midőn mindent annak szellemi megnemesítésére kellene fordítani. Az erőszakos megszegényítés képesebb a' gyermekből képmutatókat csinálni, mint; azoknak igazi megjobbulásokat megalapítani. Hijában igyekszik őket erényre nevelni, ha a' velünk született emberi méltóság' eleven érzete nem szolgál annak szilárd alapúl.

Az ifjuság' oktatása csak akkor helyes, mikor a' nevendék ez által a' belátás- és erényben gyarapúl, 's szilárd önállósággal cselekedni tanúl. A' tanítási komoly alapossággal semmi gyermekeskedés öszve nem férhet, mivel ez által a' character erejét és tartósságát elveszítne A' játszodva oktatott gyermekek ehhez hozzá szoktak, 's aztán mindent játszodva mivelnek. A' legkisebb erőfeszítésben átlághatlan akadályo-

kat látnak magok előtt, 's minden kedvöket elveszítik. Az erős ifjuságnak mindent igen megkönnyíteni, annyi mint könnyű horgonyokat készíteni igyekezni. Ha a szántóföldön elég mély barázdák nem huzatnak, az elhintett mag bajosan tenyészik. Éppen így van a dolog a gyermekkel is, ha fáradságos oktatás által az ő lelke mélyéből a szunnyadó gondoló erő ki nem ásatik, 's abban a helyes és jó iránti érzet tartós erővel fel nem költetik és neveltetik. Az ifjuság' képzése a mint felszines, úgy egy oldalú sem lehet, melly itt, amott hatásabb szívre vételt érdemelne.

Az előkelő és tehetősb szülék gyermekeiket az egy oldalú képzéstől megóni, 's romlatlan szívöket a csabítás' vései ellen bátorságosítani kívánván, azt hitték, hogy jól tesznek azokkal, ha őket valamely kolostori nevelő intézetbe adják. Ezen szülék nem gondolták meg azt, hogy a világtul távol nevedett ember sokkal inkább eseng a gyönyörök után, és ismeretlen dolgok' bajaitól elkábulva, könnyebben veszélybe rohan, mintha korán az élet' minden tárgyaival és viszonyaival megismerkedik. A földi örömek' hiu és mulékony voltát könnyebb három mint ezer lépésnyire látni. A képző erő' festései a való világon többnyire túl röppülnek, 's erősebb vonzalmauk. Innen könnyen megfoghatni azt, mint lesz az, hogy az illy nevelés' gyümölcsei olly kevés ideig tartanak, 's hogy a nevendék aztán a kiállott kényszerítés helyett gyakran zablátlan kicsapongás által igyekszik magát káratlanítani.

Későbbre állottak elő saját nő-nevelő intézetek, mivel illetlennek látszott, kevesebbet tenni a lány mint a fiu gyermekek' képzésökre, 's az ifjuság' egyik fele részétől nem lehetett tovább megvonni azt, mi a másikért régen gyakorlatban volt. Valójában az illy nevelő intézetek jótékonyok lehetnek az olly lány gyermekekre nézve, kik sehol másutt nem neveltetnek,

hanem ezek nélkül egy szomorú elárvulás' és csabítás' ragadományi lésznek; de nincsen-e ellenkezésben a köz nőnevelő intézet' fogalma a női rendeltetéssel? A férfi' jövendő hatásköre kűnn van a világban az emberök' tolongásában, 's az indulatok' örök csatái közt. Ott van tehát az ő iskolája. A férfinak ki kell lépni az ellenes életbe, ott munkálni, iparkodni, telepíteni, szerezni, nyerekedni, kapkodni, neki szerencsáját küzdés és vész közt kell kivíni.

Máskint van a nővel. Az ő jövendő nagyságának nézőhelye a házi családi élet, ez legyen tehát az ő iskolája. Az élet a család közt máskint képződik, mint a köznevelő intézetekben. A gyermekek' anyja, a szemérmes nő a házban igazgat, a házi körben bölcsen kormányoz; most leányát tanítja, majd fiát a véstől óvja, 's szorgalmas kezeit untalan forgatva a nyereséget rendező észszel neveli. Mind ezt könnyebben megtanúlhatni az anyai felvigyázat és vezetés alatt, mint a legjelesb nőnevelő intézetben. Az értelmes, a gyöngéden szerető anyának egy intése, egy szava tanítóbban és hatásabban szól az érzékeny leányi szívhez, mint a nevelőnőnek órákig tartó oktatása, ki legforróbb hivatali buzgalmával, 's legügyesebb tanító bölcseségével sem pótolja ki azt, mit csak a gyöngéd anyai szív tenni képes. Hát ugyan egy leány minő pótlást találhat az anyai példa helyett, minőt a családi kedves viszonyok és házi foglalatosságok helyett? Szerezhet ugyan ő ott olly ismereteket, és művészi készségeket, mellyeket az édes anya nem adhat, készíthetik ugyan ott a finom élet' nemeire, hogy egykor az előkelő társaságokban ragyoghasson: de mind ez sem a jó feleséget, sem a jó anyát, sem a gazdasszonyt be nem végzi. A tudósság nem az asszony' dolga, 's egy hatásköréhez nem illő miveltség ötet nem ajánlja. Im a tudósszony' képe ezen szóokban: Erős lélek gyenge testben, férj és asszony közti lény, melly kor-

mányra és szeretetre egy iránt alkalmatlan, egy gyermek óriási fegyverrel. A' tudós ismeretek többnyire úgy elrontják a' női szívet, mint a' czukros étek a' gyermeki gyomrot. Az ezek által nyert édes hizelgések csupa méreg, melly a' szerénységnek elkerülhetlen halált okoz.

Nem lehet az erkölcsök' változásán a' nevelés' és oktatás' illy nagy különbsége mellett csodálkozni. A' hol a' nevelési rendszer' tágas mezején örök változás van, ott szilárd elvek szerinti erkölcsi egységet nem várhatni. Mig a' nevelő és oktató intézetek csak idomító intézetek léznek, mellyekben a' szív és lélekre nézve olly kevés tétetik, addig későre lesz jobbulása. Ha a' szív árván marad, minden más képzés érdektelen, sőt gyakran veszélyes. A' változó erkölcsök' keringését, 's három nemzedékek körüli forgását csak ez által lehet megfogni. Midőn a' nevelési ügy többnyire a' vagyonosság-hoz alkalmaztatik, 's az előkelő nevelésben a' szív' saját képzése nélkülözhetőnek tartatik; ezért a' viszonyhatás' törvényei szerint a' nevelés és jóllét közt az utolsónak hanyatlása és emelkedése kimaradhatlan következés.

Ezen nevedése és hanyatlása, viszont hanyatlása és nevedése a' jóllétnek, ezen körforgása a' változó erkölcsöknek egy olly jeles, melly mindenütt közönséges, mivel a' természet egyenlő környületek közt ugyan azon úton mégyen. Az atya t. i. szegény, de serény, mindig tervről gondolkodva a' kivitelben állhatatos, ha bajosan is, szerez, gyűjt, takarít; az ő vagyona naponkint nevedik, elsőbb lassankint pénzzel, krajczárral, aztán garassal, 's végre forinttal. Már birtokai szélesednek; számos csordák borítják legelőit. Magpénzei többülnek, 's adósai félnek azon naptól, midőn kölcsönözéseit kifogja iratni. Dicsvágyó lévén azt akarja, hogy fia a' nevelés által ismereteket szerezzen. Elsőbb felsőbb oskolába, aztán utazni küldi, mindenütt illő költséget rendel számára; örvend

hogy visszatérő fiából majd egy mivelts ifjat szemlél, 's meghal. A' fiu bőségben születve, előkelőleg nevededve, 's a' finom életmód' minden mesterségeiben gyakoroltatva, dicsvágytól sarkaltatva, magasb körben kezd forogni. De azon készséghez, mellyel atyja gazdagságot szerzett, korán hozzá szokva, a' gyönyör' útain eszességgel jár, 's a' költséget gazdasággal párosítja. Az ő házai, kertjei, bútorai, köntösei izletes, de munkás férfira mutatnak. Dicsőség és nyereség, haszon és éldelet után egy iránt vágyva, közhivatalra tekint. Kivánsága' teljesülése mindig újat nemz, 's magasbra vágyó törekedése nem ismér többé határt. A' hivatali pályától elbájoltatva, a' gyermekekről gondot az anyára bizza; nagyon nehéz gond néki, mivel már ezen kívül is a' háztartás' terhe rajta feneklik. Az anyja buzgalommal kezdi, harczol, erőködik, de tévedez, jajong, kétségeskedik, végre mindent mentire hagy; a' gyermekek a' győzelmek szerint éldelenek, igazgatnak, zajongnak, tombolnak. Az atya nagyon későre megismeri, 's megbánja tettét, most látja, hogy fiaihoz nincstöbbé reménység. Most már házán kívül keres vigasztalást, búsong tévedésein, 's meghal. Az ő fia csak éldelethez szokva, lelkét vagy kezét nem gyakorolva, 's azt gondolva, hogy élte' fogytáig elég gazdagsággal bír, a' munkának, gondoknak, minden erőfeszítésnek ellensége, esztelen; a' lelki ismérettől nem tartóztatva, vadul futja át a' gyönyörök' pályáját, semmi vészt nem sejdít, semmi költséget nem kimél, 's tettei' következését szívére nem vészi. Hirtelen a' sodró kör megakad, 's felnyílik előtte a' vész' örvénye, mellybe őtet saját könnyelműsége döntötte. Házai, bútorai, földjei, kertjei, barmai mind eladatnak, 's idegen kézbe jutnak. Most midőn a' gazdagság nem szerez néki tekintetet, köz megvettetés az ő méltán megérdemlett sorsa, 's még azok is gúnyolódva fordulnak el tőle, kik ez előtt vétkeinek hizelgettek, 's mint

szokott házi barátok asztalánál olly gyakran dőzöltek. Azon öntudattal, hogy soha semmi érdemest nem cselekedett, a' legaljasabb társaságokba tolong, ott lelki ismertetét megkábítandó, 's végre lassúdan a' bánat jajos éltének végét szakasztja. Szébb kinézésekre született gyermekei rongyosan kísérik atyjokat sirjába, aztán egy szigorú urhoz tanulni, vagy szolgálatba adatnak, ott megtanulandók, mi az ő igazi javokra szolgál. Igy munkásságra, takarékoszágra, életrendre, 's minden jóra neveltetvén, viszont nagy- atyjok' tervét követve hasznos emberek lesznek, szemellátható bizonyosságát adván annak, hogy a' jó nevelés az ember' földi szerencséjét szilárdabbul megalapíthatja, mint a' gazdag atyai örökség. Az ember többnyire azzá lesz, mivé neveltetik. Nevelés nélkül az a' nagy gazdagság embernek, mi a' könnyelmű és vigyázatlan gyermeknek ez éles kés, melly történetből jutott kezébe.

Basa Mihály.

A' zsidó hölgyek Frankfurtban.

Közepette egy európai városnak találunk egy keleti félszigetet, hol a' szellő-könnyed zergé nyáj nyugoti viola 's liliomok közt legel; a' vándor elbámul e' zergéken, darab ideig nyomról nyomra kíséri őket, majd ismét megtér, látván, hogy lehetlen után vágyik, a' midőn őket beérni törekszik. Az ott lakó megszokta ezen látványt, egykedvűleg halad mellette, 's dolga után lát, míg magok a' zergék hosszú szabad nyakszirteiket utána meresztik, 's a' nálók sajátos kellemű vidámsággal utána kacsintgatván, újra legelni kezdenek. Ez a' város Frankfurt a' Majna mellett, a' sziget az ottani zsidó közönség, 's a' szép zergék, ezeknek keleti szépségű hölgyei.

A' frankfurti zsidóságot ezen nemzet' ne-

mesi osztályának nézhetjük; de valamint egyebütt, úgy itt is különbözik az mind bel mind kültermészeti jegyeire nézve a' keresztények' kereskedést üző nemességétől. Azonban ha egy nemzedéknek tekintetet alig érdemlő szertartásai 's erkölcsöiről szabad annak lelkületére következtetni, 's ha igaz, hogy ezen szokásokat hölgy, főleg zsidó hölgy, ki a' keresztények' társaságától némileg el van szigetelve, tisztábban megőrizi sok másoknál; nem lesz, úgy hiszszük, érdektelen a' még férjetlen zsidó hölgyeknek, ezen sajátos lényeknek magányos házi életébe egy pillanatot vetni, 's velők, a' millyenek ők főleg Frankfurtban, megismerkedni.

Előre felteszszük azt, hogy egy fiatal 's egészségtől pezsgő férfiú a' női szépséget kellőleg megítélni nem képes. Ez rendszerint nem fordít elég időt az arczél' megvizsgálására, ha valljon az orr' és szájj' idoma szabályszerű-e, 's ha nagy szemei Junó vagy Meduza féle szemek-e? Neki egy élénk tetszetes arcz, egy puha természet elég arra, hogy a' hölgyet szépnek mondja, mert annak jelenléte mindig a' birhatás' vágyát ébreszti fel benne. Fiatal leánykák' itéletére a' férfias szépségről, hasonlóan nincs miért bizzuk magunkat. Ritka teendi közülök azon észrevételt, hogy azon két ráncz, melly a' belvederi Apolló' arczán mutatkozik, emeli azt minden férfiúi 's női szépségek felibe, a' mennyiben azok bátorságra 's merész elszántságra mutatnak. Kellő idomzatokban áll a' leánykának minden kívánsága. De ha igaz az, hogy a' szerelem vak, igaz az is, hogy a' kis Amor maiglan is éretlen gyermek. A' férfi korban szakad le a' szerelem' hályoga, 's csak ezen kor mondhat a' szépség felett részleghajlatlan itéletet. Egy latin költő, ki értett a' szerelemhez úgy mint akárki — Ovidius volt az — azt erősíti, hogy a' tökéletes szépségek hidegen nyugott 's csendes vérmérsékkel bírnak. Ezen véleményen van a' nagy Winkelmann is, ki kész volt a' földnek minden

csepp vérét kiszíni, hogy a' teremtés' titkaiba hatolhasson; ő, ki a' szépséget az istenség' ki-nyomásának tartotta, 's annak érzéki felét a' külalak által próbálta szellemesíteni, ő, ki egy szobor' lábaihoz borúlva az előtt a' legforróbb szerelmi vallomásokot tette, egy nyilatkozatában sajnálkozik, hogy a' legszabályszerűbb szépségek többnyire hidegek, 's nyugottak, mint egy istennő' márvány szobrai, 's éppen azért inkább bájolák őt a' márvány szobrok' szellemei, az élő szépek' varázsánál. Sem előtte sem utána nem volt, ki az emberi szépséget olly ritka türelemmel 's mélységgel fürkészte volna, sőt ezen vizsgálatban annyira ment, hogy az arcz' idomából az egyének' lelkületére is következtetni merészkedvén, egy olly titok' fátyolát szellőztette fel, mellyet isten egyedül magának tartott fenn. A' Talmud is hozzá szólott ezen tárgyhoz, azt állítván, hogy az állizmok' és szájszegletek' felyése egészen más nőszültek 's más nőtleneknél. Éppen ezen jegyek különböztetik meg a' görögöknél szűz Diánát a' bájos Aphroditétól. De ha egy szabályos szépségnél a' testnek hatását a' szellemre megengedjük; feltehetjük, hogy a' szellem is éppen ollyan fontos befolyást gyakorolhat a' test felett. Kinek híg vérmérséke van, kinek érzékeit minden új tárgy lázzadásba hozza, állandó sokáig sem testi, sem szellemileg nem maradhat, 's ha ma szépnek tartatott, holnap meg lehet megvetéssel fordítandja el arczát tőle az is, ki tegnap mint vágyai' angyalát imádá. Ebből következik, hogy a' kellem nem jár mindig együtt a' szépséggel, hogy lehet valaki nem szép, 's még is szeretetre méltó; ezért találjuk a' régi-eknél barlangokban a' nyájas Sylpheket együtt kéjelegni csúnya képü Satyrusokkal; ezért van, hogy a' kellemmel párosult szépség legritkább madár a' világon. Ezen két nemtöt egyesülten a' mennyei istenség' kisugárzásának tekinthetjük; a' művész e' kettőt törekszik idomaiba egyesíteni, 's ha elérte, akár festvényekben, akár szob-

rokban, magasabb élvezetet nyújtanak a' szellemi embernek minden testi szépségeknél, melylyeknél a' durva anyag' éldeletét a' szellemitől külön választva éldelni vajmi nehéz egy mester-ség! Ezen észrevételeket előre bocsátva, tekintsünk a' frankfurti hajadon zsidó hölgyek után.

Akárki mit mondjon, el nem vitatható igazság az, hogy a' keleti származásu zsidónak hevesebb vére van mint nyugot' lakosinak, tagjártatása, kézbeszéde, állása, lépései mind erre mutatnak. Folytatván a' hasonlítást, ritkán találunk zsidót szőke hajzattal, 's buta orral, inkább sárgás barna a' nála uralkodó szín, mint világos, 's arczéle inkább a' római mint német mintát üti. A' zsidó nyelv a' „szép“ kifejezéssel ritkán él, inkább azt mondja: „Bájos volt ő, 's kelleme megigézte a' néző' szemeit.“ Ebből megtetszik, hogy a' zsidó nem a' szép alakba helyzi a' szépséget, 's hogy nála a' kellem mindig megelőzi azt. Minthogy a' túnya vérmérsék ritkán található zsidónál, következtetjük hogy tökéletes szépségidom ritkább a' zsidók közt, a' kellem' varázs hatalma pedig gyakoribb. Sőt azt állítja a' Talmud, hogy Észter, ki a' szépség' koszoruját száz ezer hölgyek felett nyéré el, zöldes halvány arczzsinezzettel bírt volna, mint az indián nők. Az eddig érintett bélyegzetből sokat találhat meg a' figyelmes vizsgáló a' frankfurti zsidó hölgyeknél. Arczvonásai nagyon kitünők 's éppen azért nem igen finom idomuak, de az arczzsin sokkal finomabb és átlátszóbb náluk mint a' keresztények' leány gyermekeinél, kiknél az arczulat teljesebb és vidorabb, 's elevenebb. A' zsidó hölgyeknél az orr hosszukó, a' szemek tündöklő fényűek, a' hajzat fekete, és a' mi ritkaság, fekete hajzatot kék szemekkel csak náluk találni. Minthogy felette élénkek, járásuk nem eléggé biztos, a' minnek még az az oka is lehet, hogy cziczomával 's piperével nagyon megterhelik magokat; ők nem annyira meglepők mint a' keresztény hölgyek, de mondhatni, sokkal igézőbbek, érzésteljesebbek 's hallgatóbbak. A' keresztény hölgyek az első pillanatra tetszenek, 's szíveket ra-

bolnak, a' zsidó hölgyek pedig csak, húzamosb ismerkedés után. A' keresztény hölgynek ha társaságban létezik kitörő jó kedve van, a' zsidó leánya hátra vonuló, csendes, de gyakran változó vonásai, élénk mozdulatai arra mutatnak, hogy keblében egy tűzfolyam forr, 's vágyak keletkeznek, mellyeknek kitörését erőszakkal kell elfojtani; amaz nem titkol, 's mindig saját valódiságában mutatkozik; ez egy talány, mellyet meg kell fejteni.

Természeti hajlamai után ítélve szóról szóra illenek az eddig mondottak a' zsidó hölgyre, de a' zsidó civilizatio más lényenyé alkotá azt. Azonban hogy a' zsidó hölgyek még is annyira érdekesek, az az oka lehet, hogy sokkal kevesebb szabadsággal bírnak mint a' keresztény hölgyek.

Egy görög példa beszéd azt tanítja: ki mindig az erény' palástját tartja mások' szeme elébe, az a' legrutabb bűnököt rejtegeti alatta. Ha ezen mondás igaz, úgy a' frankfurti zsidó hölgyek legméltelyesbek egész Európában. Ezen szó „hajadon“ nálók tulajdonkép' nem is létezik. Tizennégy éves koráig a' leányzó még csak gyermek, azon túl már neje jöendő férjének, kit vele nem a' szeretet, nem isten, nem is a' történet csatol össze, hanem a' házasság szövögetők, kik ezen mesterséget itt ex professo űzik, mindenütt vannak és sehol sincsenek. Ezen időn felül sokszor huszadik évig a' frankfurti zsidó leánynak nincs egyéb dolga mint a' kapuk előtti sétatéren olykor sétálgatni, hetenkint néhány órákig az angol vagy francia nyelv-mester tanításai alatt ásítózni, zongorán játszani, vagy a' bolti foglalatosságokat naponkint végig nézni. Mennyi kínba kerülhet az illy várakozás egy élvezet után esengő fiatal leánykának, ki szerelmese helyett atyját öleli 's halmozza csókjaival, ki a' szerelem' édeinek anyyi példáit látta már a' regényekben; mennyibe kerülhet neki az illy élet, mig mindegyre vár, 's ismét vár, mig a' hajhász néhány ezer forinttal alább szállítja követeléseit! Valóban ha ezeket meggondoljuk, kénytetünk azon vallomást tenni, hogy a' frankfurti zsidó hölgyek az erénynek alkalmas magasságu fokán állanak. Ezen időszak

alatt a' kölcsönző könyvtárak közül egyet kerestül olvasnak, 's mig a' zsidó hölgyek csak olvassák a' regényeket, a' keresztény leánykák játszák is azoknak szerepeit, 's pedig sokszor nem csak tréfából.

Minő útakon vezetik a' zsidó hölgyet egy férj' karjai közé? olly feladat, mellynek felfejtése különösségéért is időt 's fáradságot érdemel. Az egész játék olly egyszerűen 's zaj nélkül megy véghez, hogy a' szegény leány nem is veszi észre azon határvonalat, mellyen túl hajadonságából fejkötő alá kerül.

Vezér elve a' házasság szövögetőknek az, hogy fiatal hímek 's nők különbség nélkül használtassanak a' nyereszkedés' tárgyai gyanánt. N. asszony, például, a' zsidó innepnapokon a' kapuk vagy a' Majna melletti sétatérekén megjelenvén, a' fiatal nő sarjak, leginkább a' gazdagok felett éles szemlét tart; ugyan ezt teszi más felől egy bizonyos N. úr a' nőszülhető férfiak körül. Mindenik feljegyzi magának a' házassági jelöltek' névsorát, és pedig a' név után jöő menyasszonyi ajándékkal együtt, melly rendszeren 30,000 fittól kezdve 6000ig szállhat; ez a' minimum, minél kevesebb nem érdemel fáradságot. Ezután a' hajhász bejelenti magát a' leánya' atyjánál, 's ott hosszas előzmény nélkül eléadja, mikép' ő megbízott N. N. urtól ('s itt egy nevet mond) végére járni, ha nem volna-e szándéka az atyának leányát 10,000 fr. ki házassítással — mert ez tulajdonképen a' mi keretik — nőül adni. Az apa tudakozódik a' leendő vőnek gazdagsága, vagy kereskedésének jövedelmezése után, ha valljon elégségesek-e arra, hogy azokból a' feleséget tisztességesen eltartsa. A' hajhász, természetesen kielégítő feleletet ad, 's azzal az atya', vagy leánya' nevében a' szóban volt férfiú' lakába siet, azt a' kedvező szerencsével megkínálandó. Sokszor mind a' férfiú mind a' nő előtt titok a' cselszövény. De a' frankfurti zsidó hölgy jól tudja, hogy a' legelső kérőnek, ha pénze van, kénytelen lesz kezét oda nyujtani. Ez alatt két, sokszor több hét is eltelik. —

(Vége közelebből.)